

За влиянието на литературата върху обществото и за отговорността на писателя*

—•Сергей Переслегин•—

—•преведе Иван Попов•—

Общо казано, аз не смятах да се изказвам на “Интерпрескон”-а и просто взех със себе си тезисите на доклада, който изнесох някога на Семинара на Борис Натанович Стругацки. От друга страна, от момента, когато направих този доклад - а това беше през февруари 1998 година - изминаха няколко месеца, доста сложни и напрегнати, и може би има смисъл да повтора това, което говорих през зимата, още веднъж, в малко по-друга редакция. Формалната тема на доклада тогава звучеше така: “За влиянието на литературата върху обществото”. Но мисля, че сега ще говоря по-скоро за неща, свързани с темата за отговорността на писателя.

Първият въпрос, който възниква в тази връзка, звучи така: отговорен ли е писателят за своите произведения, за онова, което пуска в този свят? Въпросът е бил важен винаги, но в последно време достатъчно силно се изостри, понеже се измени ситуацията, започнаха да публикуват не много повече от преди, но съвсем другояче, започнаха да плащат не повече от преди, но пак другояче. Възникнаха съвсем други изкушения, съвсем други съблазни...

Наистина, ако човек е принуден да

счита своята работа за мисия на Земята, определен дълг пред околния свят и хората - това е едно. Тогава, като пуска на бял свят едничък ред, малък разказ, голяма повест или гигантски роман, авторът е длъжен преди това да помисли за много-много неща, започвайки от някакъв вариант на Хипократовата клетва и свършвайки с тривиалния въпрос: защо направих това? За кого ще бъде добре, че това се е появило? За кого ще бъде лошо? Ако пък няма никакво влияние, а с това няма и отговорност, то целият въпрос се свежда до една много проста верига: аз съм написал, те са напечатали, платили са ми, те са прочели, всички са доволни. Съответно тъкмо тук възниква някакъв водораздел. Кой от вариантите все пак е верен: вторият (всички са доволни) или първият (аз отговарям за нещо)?

Сам по себе си въпросът “Влияе ли литературата върху обществото?” не че е лишен от смисъл, но е формулиран неудачно. Преди всичко трябва да обясним какво е това влияние. Какво означава “забележимо влияние”? Ако наричаме “забележимо влияние” появата в обществото на наблюдаеми изменения, то възникват наведнъж два допълнителни неприятни проблема. Първият - как-

ви изменения да считаме за забележими и наблюдаеми? Някога Цицерон е казал, че един мъж може да спаси държавата от гибел, да си спечели безсмъртна слава и да бъде образец за мъдрост, но в очите на жена си все едно ще остане безмозъчен идиот. Аналогично, тъй като засега нито една книга не е унищожила човечеството и не е създала ново, тук можем да кажем същото: писателят може да спаси държавата от гибел, да си спечели безсмъртна слава и тъй нататък, но в очите на критиците, съвременниците и потомците може да остане безмозъчен идиот, който е направил не каквото трябва, не когато трябва и не за каквото трябва. Дори ако можехме да наблюдаваме някое изменение и да го сметнем за забележимо, как да докажем, че това изменение е предизвикано именно от тази книга? Този проблем съвсем не е от казуистичен характер и е свързан с една много неприятна особеност на човечеството. Работата е там, че човечеството от най-далечни времена представлява твърде рядък пример за система, която не може да се анализира с двата основни метода, известни на науката. А именно: в човечеството има прекалено много елементи, тоест хора, за да го анализираме по механичния способ, разглеждайки въздействието на всеки конкретен човек поотделно, но при това в човечеството има твърде малко хора, за да използваме при анализа му чисто статистически методи. Може да се възра-

зи, че статистическите методи се използват и, както показва например теорията на рекламата, на всичкото отгоре дават резултати. Да, наистина, тези методи дават резултати, което представлява една от най-забележителните загадки на социологията, тъй като според всички сметки те не би трябвало да дават никакви близки до реалността резултати. Само по себе си обсъждането на тази тема ще ни заведе в много далечни дебри - например до въпроса за съществуването на квазиобекти и съответно квазиличности в информационния свят. Аз искам само да кажа, че при сегашната численост на човечеството - а именно няколко милиарда - ние се намираме в зоната на неприложимост и на двете основни методики. Накратко, да се проведе анализ е сложно, и в резултат всеки анализ за степента на влияние на произведението върху живота е субективен. Навремето Тарош е казал хубава фраза: “Що е истина? Дори в шахмата не може нищо да се докаже.” Аз мисля, че за социума това се отнася в къде по-голяма степен.

Понякога казват, че влиянието на литературата върху живота на човека и обществото е силно преувеличено, и това преувеличение е свързано с особено грешните романтични представи на диктаторските - които са и тоталитарни, и революционни - режими. Ще се опитам да докажа, че това твърдение представлява типична грешка от подмяна на понятията. Има една знаменита работа

“За вредата от краставиците”, която с чисто статистически методи доказва невероятната опасност от ядене на краставици, тъй като е известно, че практически всички хора, загинали от нещастни случаи, са яли от този зеленчук в последните две седмици преди катастрофата. Да, наистина, така си е: при голямото мнозинство наблюдавани от нас диктаторски режими литературата има съществено по-голяма роля, отколкото при демократичните, нетоталитарните, обикновените и тъй нататък режими. Това е наблюдение. Но нали в дадения случай ни интересува причината...

След като завърших това неголямо въведение, накрая преминавам към същността. Ще започна непосредствено с исторически очерк. И така, влиянието на литературата, поезията, по-късно - театъра, трагедиите, за пръв път се проявява ярко в Древна Гърция. Влиянието на литературата върху живота на древногръцкото общество е общоизвестно. Известна е знаменитата гръцка фраза, че боговете общуват с хората чрез поезията и посредством нея ни диктуват мнението си, законите си. Известно е огромното значение на театралните постановки. В частност пиесата “Милетяни”, поставена в Атина след разгрома на Милет от персите, по-нататък е оказала влияние върху политическата активност в Средиземноморието, върху влизането на Атина в съответната война срещу персите. Известно е влиянието

на стиховете на поета Серпандер, който навремето се е занимавал с ликвидирането на определени вътрешни конфликти в гръцките полиси, за което много по-късно Городницки написа хубава песен. Накратко, в Гърция за пръв път се е формирала онази функция на литературата, която по-късно са нарекли агитационна. Литературата като способ за организация на обществения живот и за насочването му към реализация на определени задачи - например за спасяването на нашите по-малки елински братя, стенещи под игото на жестокия персийски деспот.

Малко по-късно в Рим агитационната функция на литературата се изменя доста силно. Проблемът е в това, че римският и гръцкият социум при цялото им външно подобие са били достатъчно различни. Дотолкова, че можем да говорим за два различни типа възприятие на информацията. Ако за гърците извънредно важна роля е играла поезията, емоционалното общуване с боговете, то римляните не познават поезията почти до времето на Катул. За това пък изначално тяхната култура е била достатъчно силно ориентирана към понятието на Закона. Законът - това е съд, това са прокурор и адвокат, както и да са ги наричали, това е умението да обсновеш своята гледна точка, използвайки най-разнообразни методически похвати. И в този план може да се каже, че римската литература в значителна степен е представлявала съставяне на

закони и различни съдебни речи. Доднес са се запазили речите на Цицерон, които най-често се разглеждат като чисто съдебни изказвания, макар че от всяка гледна точка това поначало са били произведения на изкуството. За Цицерон проблемът за намиране на истината е стоял не на второ и дори не на трето, а на най-последно място. На първо място го е интересувала дори не славата, макар че в този план Цицерон е бил достатъчно амбициозен човек. Той е имал свой възглед какво трябва да става в Рим, знаел е, че може да повлияе за това само със своите речи, и е полагал за това огромни усилия. В своята реч против Велес той е поставил под въпрос самата система за управление на провинциите, която е съществувала през този период в Рим, и в значителна степен може да се докаже, че успехът тъкмо на тази реч е способствал за понататъшния преход на Рим от републиканска към имперска форма на управление. Аз бих нарекъл тази функция на литературата, която е използвал Цицерон, социологизираща функция. Да, разбира се, по-късно - особено през XX век - тази форма на литературата е минавала всякакви граници, но не мисля, че трябва да виним за това Цицерон, макар че той е бил първият.

Нататък минаваме към Средновековието. И тук се натъкваме на може би най-тънката функция на литературата, която аз условно наричам кристализираща. След страшната катастрофа, как-

вато е бил разпадът на Римската империя - катастрофа, за която ни е трудно да намерим аналог, макар че половината от фантастиката се мъчи да опише нещо подобно (в частност, “Фондацията” на Азимов е свързана с ужаса на писателя, когато е разбрал какво се е случило там и как е изглеждало всичко) - светът неизбежно е трябвало отново да изкристализира в нещо. Трябвало е да възникне някаква нова световна структура. Но в онзи момент, когато са се разпаднали всички стари връзки, въпросът в какво ще изкристализира светът е бил открит. Той е можел да кристализира в една от много различни схеми. И ето тук са оказали огромно влияние книгите, които по-късно получават названието “Велики” и “Единствени”. Имам предвид книги като Новия завет, Корана, книги, които са били възприети от огромни маси хора. Кристализиращите книги се появяват много рядко, но влиянието им върху историята е огромно. Практически те определят за цялата следваща епоха основните форми на взаимоотношения между хората: отношението между човека и космоса, човека и бога, човека и човека. По-малко, но все пак много забележимо влияние в онова време е оказал тъй нареченият “средновековен менизан”, тоест появата на по-частно лично творчество, което в голяма степен е допринесло за кристализацията на европейската система на сексуални отношения. Тоест отново преходът

към нивото, на което съществуваме до ден днешен и което смятаме за необходимо, естествено и едва ли не единствено възможно. Макар че вариантите са били доста много.

И така, Средновековието - това е периодът, в който кристализиращата функция на литературата се е изпълнявала едва ли не най-ярко. Донякъде би било уместно да кажем, че Средновековието в значителна степен е било описано и написано време. Тоест това е бил опит да се построи на Земята определена схема, натоварена с напълно определена работа: схема на отношения, схема за троично деление на света, схема, в чийто рамки се осъществява пряка връзка между материалния свят и нематериалния, съществуващ във въображението и представите на хората. Това е бил първият опит за структуриране на света по определена, при това литературна схема. В този план съм казвал и ще казвам, че марксистите от XIX и XX век са се опитали на друг етап да извършат същата работа, която вече веднъж е била извършена. Разбира се, в Средновековието не е съществувала "Партия от нов тип", решаваща въпроса "Как да устроим Европа?". Просто много хора са чели едни и същи книги, мислили са над едни и същи въпроси и са стигали в резултат до напълно определени решения. Статистически определени.

Новото време... Е, Новото време е характерно с това, че се появява голямо количество изказвания за огромно-

то влияние на литературата. Изказването на Людовик XVI по повод "Сватбата на Фигаро": "Ако разреши тази пиеса, ще ми се наложи да разруша Бастилията!". Или знаменитата "Бойна песен на Рейнската армия". Да се оцени значението на това произведение на изкуството е извънредно трудно, понеже е много трудно да се разбере какво е ставало в този период на френската революция. Във всеки случай, в качеството на формално влияние, имаме съчинена за една нощ по ясна поръчка песен, която напълно неочаквано за нейния автор и за всички околни прозвучава първо из цяла Франция, а после в продължение на повече от столетие звучи по целия свят. Може дълго да говорим, че ако не беше тази песен, щеше да се появи някаква друга. Може би. Но друга е нямало, а тази я е имало. Ако такова нещо не се смята за макроскопично влияние, то какво тогава може да се смята? Тази песен, която е била създадена за малка група хора - фактически за шаба на Рейнската армия - и за която после узна едва ли не цялото човечество. Всъщност тъкмо с "Бойната песен на Рейнската армия" може да се свърже създаването на мита за Френската революция, който по-нататък донесе много хубави и много лоши неща на европейската част от човечеството. От тази гледна точка бих си позволил да кажа, че в "Песента на Рейнската армия" се проявява за пръв път егрегориалната, митообразуваща функция на литерату-

рата - създаването на митове, информационни обекти, оказващи влияние на достатъчно широки маси население. Аналогична роля - работа с митове - са изиграли още две произведения, имащи достатъчно голямо значение за историята. Това е "Чичо Томовата колиба", за влиянието на която върху аболиционистките процеси в Америка е казано много, и нашата знаменита новела "Муму", която до днес изучават в училище като ярък пример за борба с крепостничеството.

Малко по-късно се появява Жул Верн. И започва да се проявява една нова функция на литературата, която според мен Вячеслав Рибakov нарече интегрираща. Литературата - в този случай научната фантастика на Жул Верн - направи опит да интегрира огромната информация, натрупана по онова време от човечеството, и да я претвори в повече или по-малко понятна форма, за да може обикновеният човек, който не се занимава цял живот с трупане на информация, поне да почувства в какъв свят живее. Тоест - да натрупа, да интегрира всичко и да го вълплъти във форма, понятна за мнозина. Тази функция фантастиката е изпълнявала два пъти: през XIX век в Европа - Жул Верн, и през XX в Русия - Беляев и ред други автори от 20-те години на века. От интегриращата роля на литературата има нужда всеки път, когато стават резки структурни промени в обществото. В частност, за последен път това потряб-

ва на обществото, когато възникна и стана реално съществуваща сила киберпространството - светът на високите информационни технологии и реално съществуващите компютърни мрежи. Хората отново се почувстваха някак объркани пред рязкото изменение на света, в който живеят, и по идея трябваше да се появи литература, интегрираща човека в този информационен свят. И наистина се опитаха да създадат такава литература, наричайки я "киберпънк". Но дали хората, които я правеха, имаха друга представа за задачите си, дали просто не успяха, киберпънкът, обаче, не стана интегрираща литература и тъкмо затова слезе извънредно бързо от литературната и историческата арена. Тъй като не можа да изпълни никаква друга функция, а тази не пожела.

Преминаваме към съвременността. От съвременността могат да се приведат много примери. Конкретно на Семинара споменах книгата на Синклер Луис "У нас това е невъзможно", относно която социолозите направи заявявали, че е довела до реално политическо разместване, а именно, че Рузвелт е спечелил изборите през 1936 година. Или да си спомним омръзналия - особено на писателите, ако се съди по последната "Аелита" - пример с толкинисткото движение, което можем да смятаме за много неприятно, но явно наблюдаемо явление. Може да го смятаме и за приятно, това е отделен въпрос.

Но че е тъкмо наблюдаемо явление, че на основата на една книга много хора са изменили своето отношение към света, намерили са в този свят съвсем друго място - това е все пак сериозно, макароскопично влияние.

Знаменита е и книгата на Барбара Тъкман “Августовски оръдия”, за която е известно извънредно силното и влияние конкретно върху Кенеди, и конкретно в един критичен момент, а именно в момента на Карибските събития от 1962 година, когато светът беше по-близо до тоталната война от когато и да било. Известно е, че Кенеди, обсъждайки тогава въпроса за войната и мира със своите военни съветници, е казал, цитирайки книгата и сочейки я, че през 1914 година вече е имало подобна ситуация, и после, когато войната е била вече в разгара си, един политически деец попитал друг: “Слушай, как се получи всичко това?” - и получил отговор: “Ах, ако знаех!”. И Кенеди е казал: “Не искам след двайсет години, когато Земята се върне към нормата след ядрения катаклизъм, някой да ме попита как е започнало всичко това и да получи в отговор: “Ах, ако знаех!”.” Във всеки случай Кенеди сам е твърдял, че книгата го е заставила да се отнесе по-премерено към действията в момент на сериозен конфликт. Ако тази книга е изиграла поне минимална роля в предотвратяването на ядрена война, може да се каже, че нейното влияние е било извънредно забележимо.

Влияние малко от друг характер. Алармистката литература, литературата по екология. Онази, която всъщност отначало създаде проблема, после създаде партия, после създаде тип хора, които се хранят само от този проблем, и фактически доведе днес до спиране на реалния технически прогрес под знака на борбата с една свършено несъществуваща, нереална опасност. Фактически целият този джин от бутилката беше създаден с чисто литературни похвати. Противоположният пример: светът на Ефремов/Стругацки, моделът, който съществуваше през 60-те години и който поне частично определи живота на много хора, в това число на повечето от присъстващите в тази зала. Тя даде представа за възможността за съществуване на друг свят с друга мярка за социални отношения.

Допълнителни примери за книги, оказващи влияние не с това, което е написано в тях, а с асоциациите, които тези книги пораждат у читателите. Това, което условно наричам “метакнига”. Да, разбира се, нито в “Алиса в страната на чудесата” на Карол, нито в “Мечо Пух” на Милн не е написано нищо особено. Независимо от това вече поколения хора, отчасти - поколения учени-изследователи, четат тези книги, четат ги в зряла възраст, с удоволствие, и намират там някакви моменти, странно съзвучни на мислите им за днешната конкретна работа и задача. Ненапрасно Карол многократно се цитира в работите по тео-

ретична физика чак до ден-днешен. Да, явно той е успял някъде да намери различен способ за разсъждения, друг вид логика, който в някои случаи е незаемим. Във всеки случай влиянието на тези книги също не може да се отрече.

Няма да говорим дълго и отегчително за онова влияние, което имахме удоволствие сами да наблюдаваме през последните десет години. Имам предвид влиянието на така наречената “литература на перестройката”. Шатров, Дудинцев, “Деца на Арбат”, Солженицин, статиите на Попов, статиите на Андреев - и тъй нататък. Всъщност това влияние е свършено средновековно, това е ситуация на разпад на едно и образуване на друго, тоест кристализиращата функция, за която вече говорихме. Това бяха опити, повече или по-малко осъзнати, да се попадне в зоната на кристализация. Някои успяха повече, други по-малко, но именно върху кристализацията цялата тази съвкупност оказва влияние. Друг е въпросът, че практически нито един от авторите, писали тогава така, днес не е във възторг от онова, което е вършил. Но това е вече проблем на изходната идея и методите за нейното осъществяване.

И така, накратко проследихме върху исторически примери влиянието на литературата върху хората и установихме, че такова влияние има, и то бива понякога голямо, а в някои - редки - моменти, например в момента на кристализация на обществото, може да бъде и оп-

ределящо. Да забележим при това, че степента на влияние на произведението върху социума не се определя нито от жанра, нито от количеството на текста. Могат да окажат влияние гениални произведения. Могат да окажат влияние произведения средни, но заемащи достатъчно важна екологична ниша. А могат да окажат и книги, свършено слаби от всички гледни точки, но попаднали в нужното място и нужното време.

Възниква въпрос - кога това влияние е значително и как можем да разрешим проблема за влиянието на литературата в тоталитарните или квазитоталитарни режими? Отговорът е много прост. Литературата принадлежи към информационното пространство. Като всеки ортодоксален марксист аз се придържам към гледната точка, че информационното пространство, естествено, оказва влияние върху обектното (или, ако искате, надстройката - върху базата), но по-слабо от прякото влияние на базата върху надстройката (или обектното пространство върху информационното). В този план фразата, че дадена книга “е обусловена от потребностите на обществото”, е по-правилна от твърдението, че дадената книга “е изменила потребностите на обществото”. Но са верни и двете формулировки. Докато обществото е устойчиво, доволно от самото себе си и съществува в равновесие, именно обществото в по-голяма степен определя какво трябва и може да прави писателят. Влияни-

ето на книгите в тази ситуация е или малко, или изобщо не се проследява, или се проследява извънредно бавно, в течение на десетки и стотици години. Но минава някакво време и обществото навлиза в крайно неустойчиво състояние - или в състояние на бързо развитие, както в XIX век, или на бърз разпад, или на едното и другото едновременно, или просто в състояние на промени в различни сфери на живота. Устойчивостта му пада и в този случай не можем да говорим за влияние на базата върху надстройката, защото самата база е загубила устойчивост и, грубо казано, вече не знае в каква посока трябва да влияе.

А книги продължават да се пишат. Хората-писатели са по-устойчиви от социума в този случай. Те са още живи, те са продукти на предишната епоха и на днешното си състояние. И те пишат. Книгите излизат и се четат. Книгите влизат в зона на своеобразен вакуум. И тогава те оказват колосално въздействие и могат просто да доведат до създаване на така нареченото “книжно общество”, общество, създадено по книжните закони. Най-близките примери са Средните векове и един много кратък период от Великата френска буржоазна революция от Конвента до термидора, когато е бил осъществен достатъчно осъзнат опит да се създаде общество по законите, изложени в книгите.

Проблемът се заключава в това, че

диктаторските, тоталитарни режими по правило са или неустойчиви изобщо, или са вътрешно, потенциално неустойчиви. Затова за тях са важни книгите. И за техните граждани, и за диктаторите, които между другото със самия факт, че затварят, интернират и разстрелват поетите, демонстрират своето грамадно уважение, показвайки, че считат поетите опасни за целия режим и сравними по сила с цялата армия и полиция. И по този въпрос диктаторите абсолютно не се заблуждават, действайки съвсем правилно съгласно своите представи за живота.

А в такъв случай какво е нашето общество днес? В зоната на устойчивост ли се намираме, в зоната на разрушение или в зоната на бъдещото потенциално развитие? Лично моята хипотеза гласи, че се намираме в зоната, непосредствено следваща зоната на разрушение. Когато едната социална структура вече е разрушена и не съществува, друга структура няма, и нещо повече, няма дори представа как трябва да изглежда другата структура. С това тъкмо в нашето време въздействието на литературата върху обществото може да бъде произволно голямо и след N години критиците, историците и литературоведите ще пишат, че “появата през 1999 година на великата книга на едикото си разтърси цяла Русия, а след нея и целия останал свят, и доведе до...”. Липсващото впишете по собствено желание. Друг е въпросът, че от многото

книги такава ще бъде една, най-много две. Съответно много е интересен въпросът каква ще се окаже тази книга и накъде ще насочи всички нас. Но необходимостта от такъв род книга сега се усеща. Оттук рязко се повишава отговорността на писателя за това, което прави, а в още по-голяма степен - за онова, което не прави. Защото сега се е създала тъкмо такава ситуация, в която бездействието е много по-критично нещо, отколкото действието. Имам предвид, че в ситуацията на възникнала криза - а кризата у нас е не икономическа, не политическа и не психологическа, а именно всеобща криза на структурата, културата и цивилизацията, криза на взаимоотношенията на човека с бога, космоса, с околните хора и света като цяло - задачата на писателя е достатъчно очевидна.

Писател - в Европа (и в частност в Русия) това не е професия. Писател - това е мисия, като мисията на лекаря и на учителя. В нормално общество лекаря не може да мине покрай човек, счупил крака си, и да не опита да му сложи превръзка или шина. Ако не направи това, то от каквито и съображения да се ръководи, той нарушава своята клетва. Писателят съществува като своеобразен посредник между спомнатите от мен същности - човека и космоса, човека и околните хора. Писателят улавя смислите в света и превръща тези смисли в текстове, понятни за другите. Ако прави това, ако донася смис-

лите до онези, които трябва и могат да ги чуят, писателят изпълнява мисията си на Земята и ще бъде възнаграден в най-широкия смисъл на думата. Той върши това, заради което съществува в този свят. Ако пък писателят от някакви съображения - идеологически или парични - прилага усилия да не разпакетира тези смисли, с това той извършва страшно престъпление, и не пред обществото, а изключително пред самия себе си. Той не изпълнява своята мисия на Земята. Затова когато авторът почне да мисли: “Да, аз бих могъл да напиша този великолепен роман. Но нали за това трябва да седя четири години и да се занимавам само с този текст, а на обем той ще излезе двайсетина коли и общо взето няма да бъде нужен на никого. Затова по-добре да нацъккам поредното фентъзи на четирийсет коли, което със сигурност ще ми го купят и ще ми платят за него толкова, колкото ми трябва” - именно в тази ситуация авторът започва да изменя на самия себе си. И с това поставя - себе си, а не обществото! - в състояние на най-жестоката криза, защото неизпълнението на това, заради което човек се намира на Земята, го довежда в крайна сметка до най-тежка душевна трагедия. Същото се отнася за ситуацията, когато писателят, вече написал книгата си, започва да полага усилия книгата само да се продава, а да не се разпространява по други начини. Тоест да съкрати информационната трансляция на своя текст в света. Раз-

бира се, имам предвид неотдавнашните дискусии по повод разпространението на книгите в електронен вид. От моя гледна точка писателят, който се опитва да ограничи разпространението на вече излезлите свои книги с едни или други средства, така или иначе вече нарушава литературната си мисия. И с това също се поставя в положение на човек,

не изпълняващ своя литературен дълг.

Аз прекрасно разбирам, че с нещата, които казах сега - и особено към края, - си заслужих порицание, поне от страна на повечето присъстващи тук писатели. Но повярвайте, аз не провокирам никого. Аз наистина мисля така.

предупреждение

На малко хора в България е известен един интересен факт от 1985 г., свързан със срещата на Горбачов и Рейгън в Рейкявик. Когато Михаил Горбачов стъпва на исландския бряг, в ясното и безоблачно небе се появява една гигантска дъга. Този факт е коментиран в западната преса надълго и нашироко. Цитират се думите на един исландски маг от 1935 г., че след 50 години на техния остров ще се случи събитие, от което ще зависят съдбините на човечеството и че това събитие ще бъде свързано с небесно знамение. Човек може да тълкува този факт както си иска. Ние като трезвомислещи евреи, които що годе разбират от функционирането на финансовите потоци казваме “Някой е платил това чудо!”

Споменаваме този факт, защото ни предстои да станем свидетели на подобно “чудо”. Който е ходил на мормонски събирания (почти сме сигурни, че от четящите този текст няма такива) вероятно е чувал от мормоните, че в щата Юта се строи грандиозен закрит храм с няколко хиляди места, който ще бъде завършен през 2004 г. Когато храмът бъде построен, от небето ще се спусне синът Божий за да поеме нещата в свои ръце. Поради причини от финансов и друг характер смятаме, че явлението няма да продължи много дълго. Мормоните са сериозни хора и не си хвърлят думите на вятъра, така че предупреждаваме още от сега да очаквате интересни 3D симулации през 2004 година. Ние ви предупредихме!

Яков Давидов, Барух Якимовски